

BEHEER- EN ONDERHOUDSPLAN GENDTSE WAARD



K3Delta B.V.

Postbus 200
6660 AE Elst (Gld)
+31 (0)24 348 88 00

Samenstelling

Bureau Waardenburg
K3Delta

In samenwerking met:

Steenfabriek 'De Zandberg' (Rodruza)
Stichting Lingewaard Natuurlijk
Staatsbosbeheer

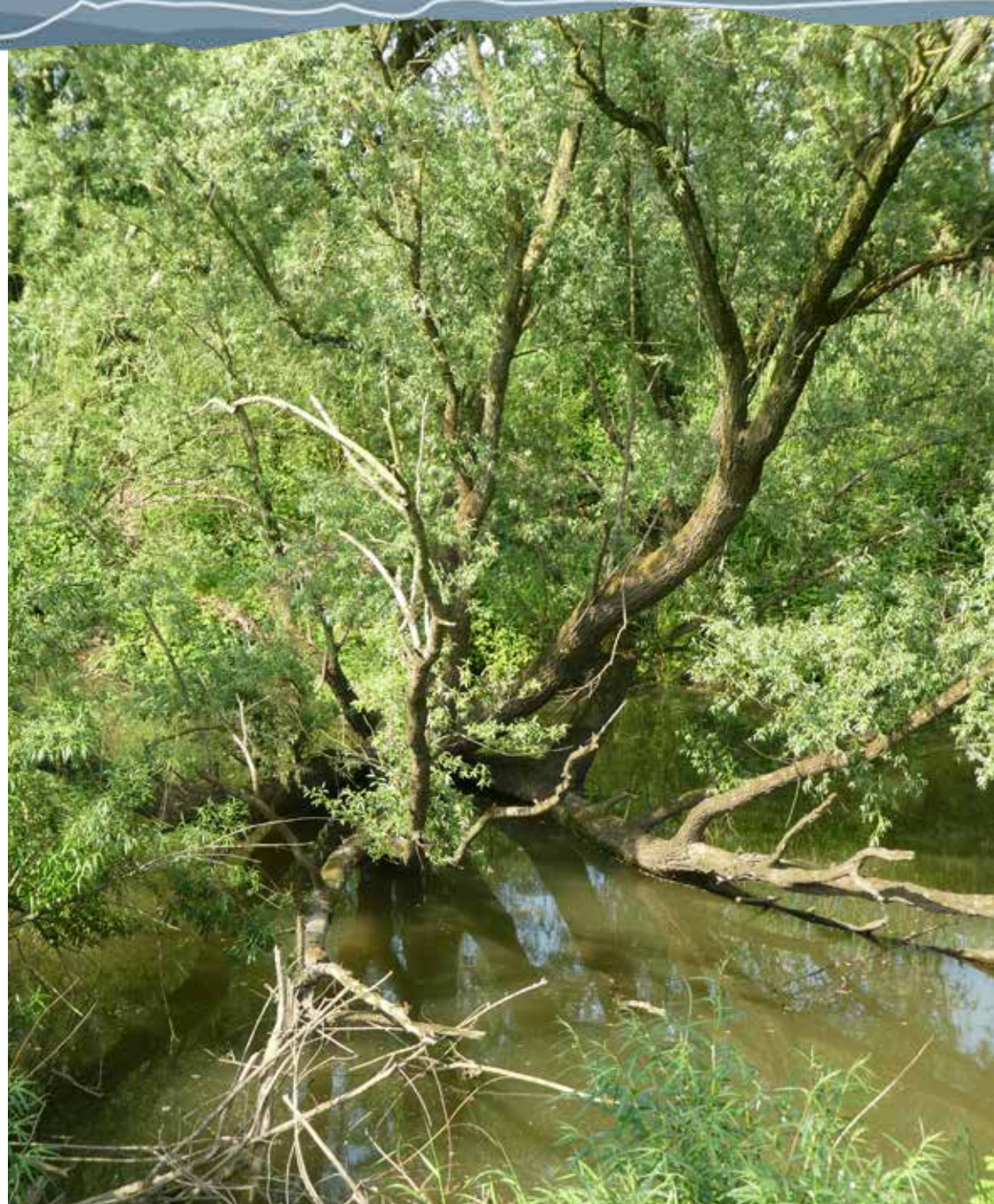
Uitgave: 8 november 2019

Status

Definitief



COLOFON	PAGINA 2
INLEIDING	PAGINA 4
EINBEELD	PAGINA 5
BEHEER	PAGINA 6
- Overgangsbeheer	
- Eindbeheer	
- Agrarisch natuurbbeheer	
VEGETATIEONTWIKKELING	PAGINA 8
- Uitbreiding glanshaverhooiland	
- Bosontwikkeling	
- Ontwikkeling nieuwe plas	
VEGETATIELEGGER	PAGINA 11
- Ecotopenkaart Gendtse Waard	
- Vegetatieklassen	
STEENFABRIEK 'DE ZANDBERG'	PAGINA 14
- Continuïteit steenfabriek	
- Toegangsweg steenfabriek	
- Fietsstraat en tasveld	
- Aarden wal met beplanting	
- Hekwerk en haag	
WATERSYSTEEM	PAGINA 17
- Duiker	
- Sluis nabij winterdijk	
EXTENSIEVE RECREATIE EN TOEGANKELIJKHEID	PAGINA 18
- Wandelen en fietsen	
- Vogelkijkscherm	
- Bankjes en kunstwerk	
- Veeroosters	
- Algemeen beheer	
- Toezicht en handhaving	



Figuur 1: Ooibos in de Gendtse Waard

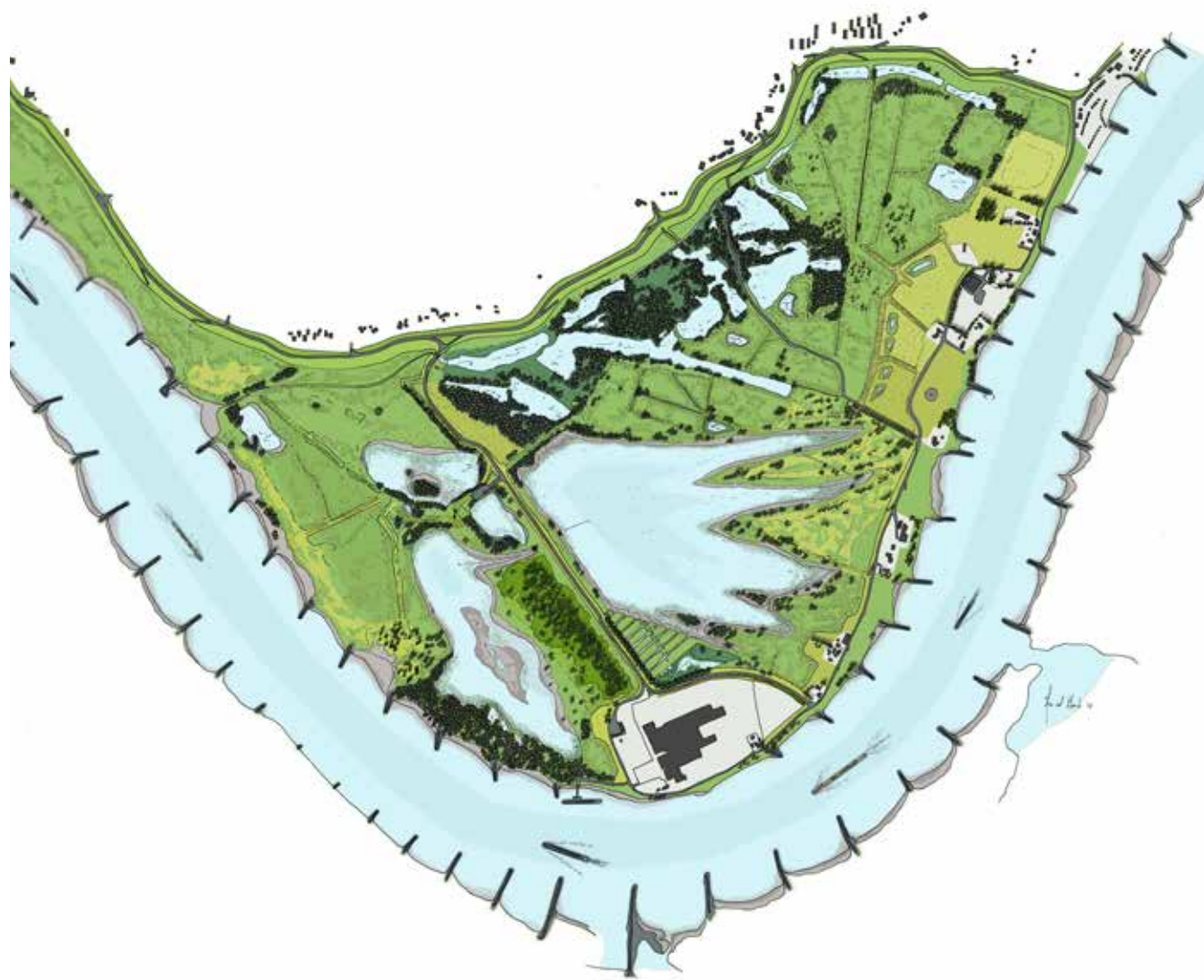
Voor u ligt het beheer- en onderhoudsplan voor het westelijk deel van de Gendtse Waard. Gezien de omvang en de aanwezige natuurwaarden, heeft de uiterwaard potentie en ruimte voor natuurontwikkeling en waterberging. K3Delta heeft dan ook samen met Staatsbosbeheer en steenfabriek 'De Zandberg' (behorende bij het Rodruza concern), eigenaren van verschillende grondposities in de uiterwaard, het plan opgevat voor een integrale inrichting van het westelijk deel van de Gendtse Waard.

Hoofddoelstellingen van het project zijn; ruimte bieden voor (dynamische) riviernatuur, procesnatuur⁽¹⁾, verbeteren van de continuïteit van de aanwezige steenfabriek en het bewerkstelligen van een duurzame ontwikkeling. Het verbeteren van de recreatieve waarden van de uiterwaard en het behouden en beter beleefbaar maken van het cultuurhistorisch landschap, zodanig dat deze zich verenigen met de natuurfuncties, zijn neven doelstellingen. De economische basis voor deze gebiedsontwikkeling ligt in een tijdelijke ontgronding.

Dit beheerplan is tot stand gekomen in overleg en samenwerking met de grondeigenaren, buurtbewoners, pachter en Stichting Lingewaard Natuurlijk.

Het beheer- en onderhoudsplan beschrijft het eindbeeld en geeft per onderdeel weer wie verantwoordelijk is voor het toekomstige beheer.

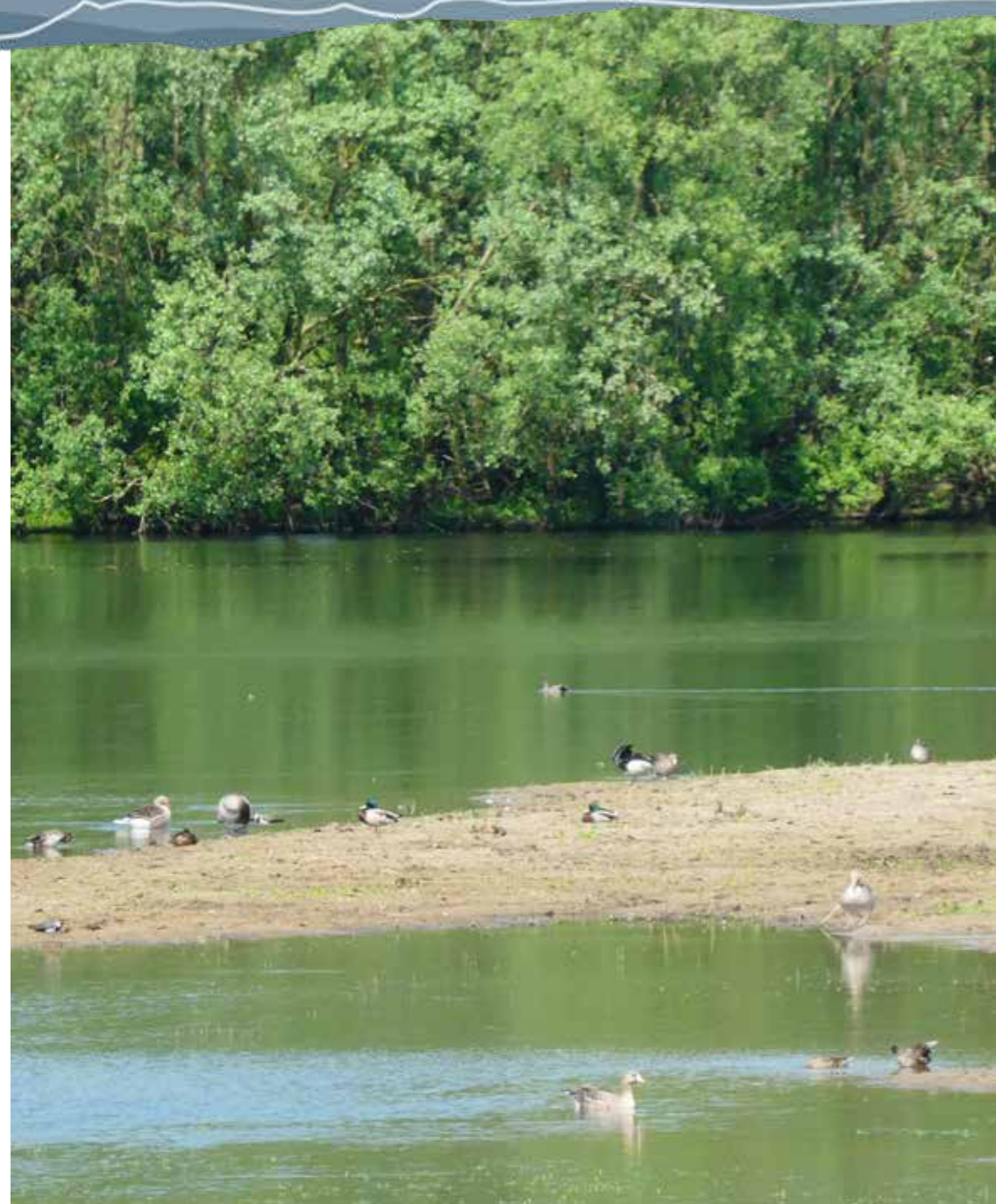
(1): Natuur dat langzaam ontwikkeld door natuurlijke processen zoals de invloed van de Waal (sedimentatie en erosie) en de jaarroond begrazing met grote grazers.



Figuur 2: Inrichtingsplan voorkeursvariant Gendtse Waard

De Gendtse Waard ligt in het riviertraject de Gelderse Poort en kenmerkt zich door de aanwezige steenfabriek, actieve oeverwallen en rivierkwelgeulen. Bij de herinrichting van het westelijk deel van de polder is rekening gehouden met de processen die hieraan ten grondslag liggen, maar ook met de huidige invloed – en daarmee dynamiek – van de rivier in het gebied. De herinrichting maakt de steenfabriek langer bereikbaar bij hoogwater en biedt meer ruimte aan dynamische processen ten gevolge van erosie en sedimentatie, agrarisch natuurbeheer en jaarrond begrazing.

Onderdeel hiervan is de aanleg van een nieuwe plas ten oosten van de ontsluitingsweg. In combinatie met de omvorming van intensief beheerde agrarische percelen naar extensief natuurbeheer met deels jaarrond begrazing worden geschikte omstandigheden voor karakteristieke riviernatuur geboden. Aan de westzijde van het plangebied is een deel agrarisch natuurbeheer (grasland) met vee van een lokale agrariër ingepast.



Figuur 3: Eindbeeld met water, slikkige oevers en ooibosontwikkeling



Figuur 4: Beheerkaart Gendtse Waard

Algemeen uitgangspunt voor het (vegetatie)beheer van de Gendtse Waard is een combinatie van procesnatuur met jaarrond begrazing door vrijlevende kuddes (paarden en runderen) en agrarisch natuurbeheer.

Staatsbosbeheer is reeds beheerder van een groot aantal percelen in het oostelijk deel van de Gendtse Waard (Gendtse Polder) en in de westelijk gelegen uiterwaarden (Lent, Bommel, Konijnenwaard). In het oostelijk deel van de Gendtse waard is sinds begin 2018 reeds sprake van jaarrond begrazing met Konikpaarden en Rode geuzen. In het oostelijk deel van de Gendtse Ward is een hoogwatervluchtplaats aangelegd, die ook toegankelijk is voor dieren uit het westelijk deel. Ten westen van de Gendtse Waard bevindt zich een tweede hoogwatervluchtplaats, in de oosthoek van de Bommelse Waard. Deze is vanuit de Gendtse Waard toegankelijk via de tussenliggende Konijnenwaard.

Voor het agrarisch beheer ten westen van het Vossegat blijft de huidige pachter de beheerder.

Eindbeheer

In de eindsituatie kan een kudde paarden en runderen vrij bewegen door een deel van de Gendtse Waard en aangrenzende uiterwaarden. De gemiddelde begrazingsdruk komt tussen de 0,3 tot 0,5 grazer/hectare te liggen.

De totale oppervlakte nieuw begraasbaar areaal waar jaarrond grazers lopen bedraagt circa 60 ha. Om dit vee voldoende ruimte te geven zijn verbindingroutes opgenomen die breed genoeg zijn om de dieren tijdens een naderend hoogwater veilig naar de hoogwatervrije vluchtplaatsen (boven NAP + 15,0 m.) te kunnen geleiden. De routes zijn op figuur 4 weergegeven. Langs de noordzijde wordt een brede dijkvoet gerealiseerd door de bestaande plas grotendeels te dempen.

De ontsluitingsweg van de steenfabriek wordt opgeknapt en op twee locaties voorzien van veeroosters met rasters, waar dieren veilig tussen oost en west kunnen migreren; ter hoogte van de voormalige coupure en ter hoogte van het nieuwe hardhoutooibos. De locaties zijn weergegeven op figuur 4 en sluiten aan op de verbindingroutes.

Agrarisch beheer

Door middel van agrarisch natuurbeheer wordt een uitgerasterd gebied (dubbel raster) van circa 17 hectare beheerd als natuurlijk grasland.



Figuur 5: Gewone margriet

Uitbreiding glanshaverhooiland

In de huidige situatie worden nagenoeg alle percelen begraasd – soms in samenhang met maaien – en kwalificeren deze niet als het habitatype glanshaverhooiland. De hogere delen (kades en oeverwal) hebben wel potenties om verder te ontwikkelen tot glanshaverhooiland. In de herinrichting wordt de huidige zomerkade ten westen de ontsluitingsweg verplaatst en in één profiel met de toegangsweg gelegd. De toegangsweg krijgt een waterkerende functie en wordt opgebouwd uit een zandkern met bekleding van klei. Boven op dit ‘veilige’ profiel wordt een laag van grof kalkrijk zand aangebracht. Dit biedt geschikte groeiplaatsomstandigheden voor hooilandontwikkeling. Deze percelen vallen buiten het begrazingsareaal en worden als hooiland beheerd, bestaande uit maaien en afvoeren, eventueel aangevuld met nabeweiding.

De noord-zuid expositie van de opgehoogde toegangsweg is weliswaar niet geheel optimaal⁽²⁾, maar zeker voldoende voor de ontwikkeling van het gewenste habitatype op de taluds.

(2): Een op het zuiden liggende kade is het ideaal voor de ontwikkeling van glanshaverhooiland, gezien de ligging ten opzichte van de zon.



Figuur 6: Bloeiende kruiden op de Waaldijk

Bosontwikkeling

Hardhoutooibos is buitendijks bos dat niet door wilgen of zwarte populier wordt gedomineerd en dat door een hogere ligging minder frequent overstroomt met rivierwater. Vergeleken met het zachthoutooibos is de bosstructuur complexer, met een goed ontwikkelde struiklaag en indrukwekkende sluiers van klimplanten. Aan de westkant van de Gendtse Waard is er ruimte voor behoud en voor ontwikkeling van circa 5 hectare nieuw hardhoutooibos. Het te behouden hardhoutooibos groeit op de oeverwal tussen het Vossegat en de Waal. Dit bos bestaat uit een mengeling van verschillende boomsoorten waaronder gladde iep, zomereik, Spaanse aak, wilgen, zwarte populier, es en esdoorn; en heeft een ondergroei van onder andere eenstijlige meidoorn. Hier vinden geen maatregelen plaats.

Ten oosten van het Vossegat komt tussen de bestaande oever van de plas en de nieuwe toegangsweg ruimte voor ontwikkeling van hardhoutooibos. Op deze plek wordt het bos deels aangeplant in uitgerasterde horsten. In de pionierfase zal dit bos voornamelijk uit zachthoutsoorten zoals schietwilg, katwilg en zwarte populier bestaan, deze soorten horen ook in het hardhoutooibos thuis.

Het toekomstige ooibos krijgt een klein beetje hulp. Er worden namelijk drie horsten aangeplant met hardhoutooibossoorten in plantvakken van circa 15x15 meter. Een vierde horst krijgt een afwijkende vorm en zal aangelegd worden langs de toegang naar de geplande vogelkijkhut.

Per horst worden 6 prominente bomen geplant. In totaal dus 24 bomen bestaande uit zoete kers, fladderiep, linde wilde appel, wilde peer en zomereik. Rondom de bomen worden meidoorn, sleedoorn en hondsroos geplant.

Deze struiken horen ook thuis in het hardhoutooibos en kunnen in de toekomst de bomen enigszins beschermen tegen vraat.

Rondom de toegang naar de kijkhut zullen meer struiken worden geplant.

- Bomen (laanbomen)
 - Voorzien van draadkluit 60 – 70 cm;
 - Stamomtrek 15-25 cm;
 - Lengte bomen met een hoogte van minimaal 4 meter.

Bomen worden aangeplant in wildverband met een onderlinge plantafstand van 5 meter (bevorderen prominente bomen).



Figuur 8: Hardhoutooibos, Twan Teunissen

- Onder bomen aanplant in wildverband van meidoorn, sleedoorn en hondsroos plantsoen.
 - Hoogte 70- 90 cm;
 - In de regel 1 + 1 verwerkt (2 jarig plantsoen);
 - Onderlinge afstand maximaal 1 meter;
 - Plantsoen aanplanten vanaf bomen;
 - +/- 100 stuks plantsoen per horst.

** Bomen en plantsoen dienen uitsluitend geleverd te worden door een door Staatsbosbeheer erkende leverancier met door Staatsbosbeheer erkende / goedgekeurde zaadbank.*

** Nazorg plantsoen en nieuwe aanplant bomen door aannemer (meerjaren- overeenkomst). Eerste 5 jaar is deze o.a. verantwoordelijk voor de nazorg m.b.t. inboeten en watergeven.*



Figuur 7: (Hardhout)ooibos in de Gendtse Waard.

Ontwikkeling nieuwe plas

De nieuwe plas krijgt in het midden een diepte van circa 23 meter (uitgaande van een gemiddelde waterstand bij NAP+ 8 m.). De plas krijgt vijf vingers richting de Waal, wat mogelijkheid biedt voor rivierkwel in de plas. Door het zeer flauwe talud van 1:5 tot 1:10 tot 6+ NAP ontstaat een geleidelijke oeverzone met verschillende (natte en droge) groeiplaatsomstandigheden. Dit biedt ruimte voor onder meer de ontwikkeling van Slikkige rivieroeveren; een beschermd habitatype. De taluds langs de toegangsweg zijn 1:7, overgaand in talud van 1:5. De droge lobben rond de vingers ontwikkelen zich tot korte grazige vegetatie, met enige bosopslag (10%), bestaande uit soorten als wilg en meidoorn. Indien nodig wordt in de beginfase intensief beheerd om het massaal ontstaan van wilgen te voorkomen. Zodra de grasmat min of meer is gesloten zijn de groeiplaatsomstandigheden voor wilgen sterk gereduceerd. Op de nieuwe eilandjes in de plas kan het bos zich ongestoord ontwikkelen.



Figuur 9: Flauw aflopende oevers en eilanden met oobosontwikkeling



Figuur 10: Flauw aflopende oevers in de Bemmelse waard



Figuur 11: Ecotopenkaart Gendtse Waard

De vegetatielegger

De ecotopenkaart van de Gendtse Waard (pag. 11, fig. 11) toont de vegetatietypen die op locatie zullen ontwikkelen. Om een beeld te schetsen worden de diverse klassen toegelicht.

Als uitgangspunt voor de bepaling van de ecotopen is de Vegetatielegger van Rijkswaterstaat geraadpleegd. De Vegetatielegger is een instrument dat bijdraagt aan een veilige doorstroming van de Nederlandse rivieren.



Figuur 12: Gras en kruidenvegetatie

Gras (en akker)

De klasse 'Gras en akker' bestaat uit onbegroeide terreinen, open kruidenvegetaties, dichte grasvegetaties en ruigtekruiden die in de winter bovengronds afsterven (of platliggen). Het onderscheidende kenmerk van deze klasse is een open vegetatie met een gemiddelde hoogte van minder dan 50 cm. in de winter. De variatie aan structuurtypen is groot.



Figuur 13: Riet en ruigtevegetatie

Riet en ruigte

De klasse 'Riet en ruigte' bestaat voornamelijk uit moerasvegetaties en natte tot droge ruigten, die in de winter een beeldbepalende structuur aannemen (en niet afsterven). Het meest onderscheidende kenmerk is de dominantie van kruiden met een hoogte van 1-2 m.

Binnen deze structuurtypen kunnen in beperkte mate bomen of struiken, in kleine eenheden, aanwezig zijn.



Figuur 14: Zachthoutooibos (Millingerwaard)

Bos

De klasse 'Bos' bestaat uit vegetaties die gedomineerd worden door opgaande bomen. De hoogte varieert van 5 tot 15+ m. De onderscheidende factor ten opzichte van struweel, is de aanwezigheid van takken/stammen in de onderste meters. De boomlaag wordt gedomineerd door beperkte soorten, echter kan er wel variatie zijn in de struik- en kruidlaag.

Tot deze klasse behoren onder andere structuurtypen zoals zacht- en hardhoutooibos.



Figuur 15: Variatie aan klasse, Mengklasse 90/10

Natuurlijk en verruigd grasland (Mengklasse 90/10)

De klasse 'Mengklasse 90/10' bestaat uit een variatie van de klasse 'Gras en akker', 'Riet en ruigte', 'Struweel' en/of 'Bos'. Het betreft natuurlijk beweid grasland met maximaal 10% opgaande vegetaties. Het gaat om grotere landschapseenheden die integraal beheerd worden.



Figuur 16: Slikkige oever, BWZ Ingenieurs

Water en verhard oppervlak

De klasse 'Water en verhard oppervlak' bestaat uit open water of verhard oppervlak. Begroeiing ontbreekt of is in zeer beperkt mate aanwezig. De structuurtypen zijn sterk variabel.

Structuurtypen zoals beddingen, slikkige oevers, ondiep open water, plassen/poelen en verhard terrein vormen deze klasse.

Continuïteit steenfabriek

Het waarborgen van de continuïteit van de aanwezige steenfabriek in 'De Zandberg' is een van de hoofddoelstellingen. Opknappen van de toegangsweg voor betere bereikbaarheid in perioden van hoogwater en uitbreiding van het tasveld voor opslag van bakstenen zijn onderdelen van deze doelstelling. De natuurontwikkeling die ontstaat door de herinrichting en inbreng van de gronden door de steenfabriek en gezamenlijke grondeigenaren, mag de huidige en toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden niet beperken. Met het oog hierop geldt voor de inrichting en het toekomstig beheer het algemene uitgangspunt dat de natuur, en de ontwikkeling van meer verstoringgevoelige natuurdoeltypen, geen belemmering mag vormen voor de aanwezige bedrijfsvoering.

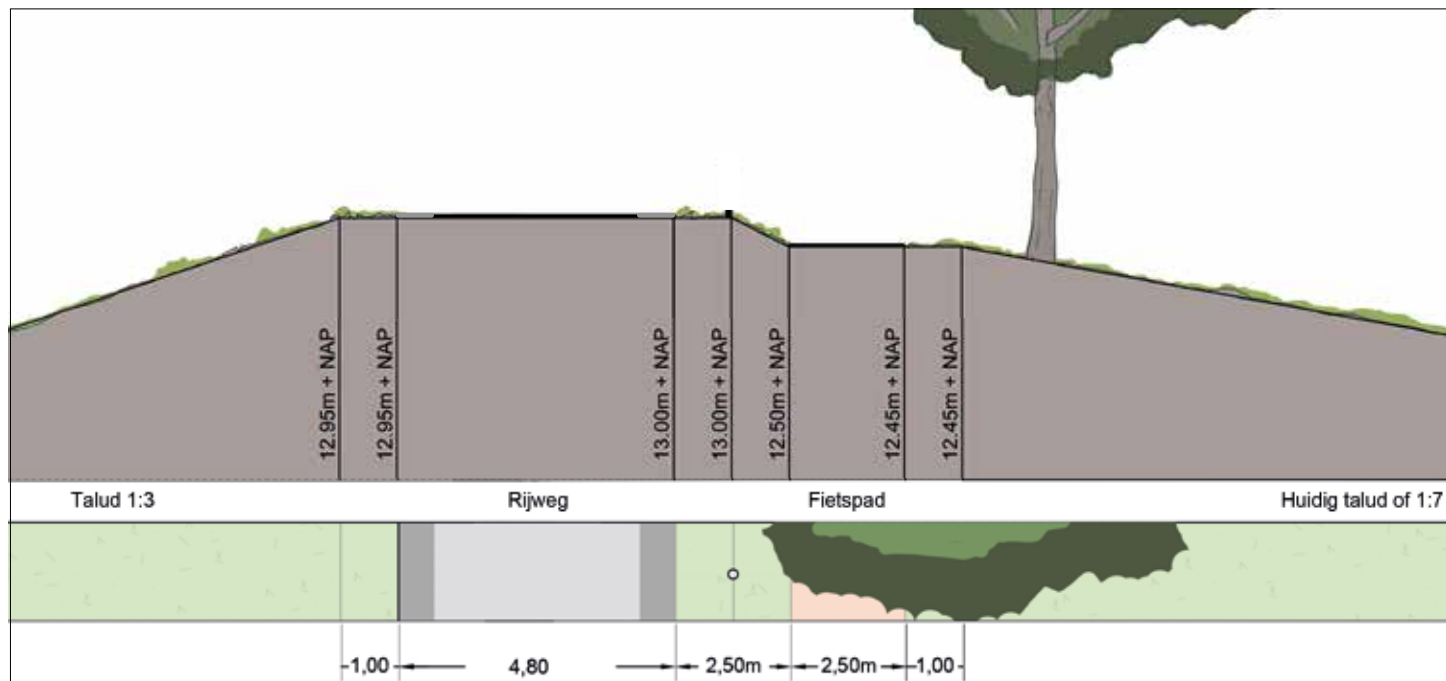
Daarnaast wordt de infrastructuur voor recreatief verkeer rondom de fabriek herzien en gescheiden van het vrachtverkeer van en naar de fabriek. Hierdoor ontstaat een veilige verkeerssituatie voor alle gebruikers.

Toegangsweg steenfabriek

De toegangsweg blijft in eigendom en beheer van de steenfabriek. De weg wordt opgeknapt, voorzien van uitwijkplaatsen en verzakte delen worden opgehoogd om de bereikbaarheid te verbeteren. Door deze ophoging wordt de toegangsweg op een hoogte +13 m. NAP gelegd. In hetzelfde profiel (iets lager op 12,50 m. +NAP) komt over de gehele lengte een vrijliggend fiets-wandelpad naast de toegangsweg.



Figuur 17: Huidige toegangsweg naar steenfabriek De Zandberg'



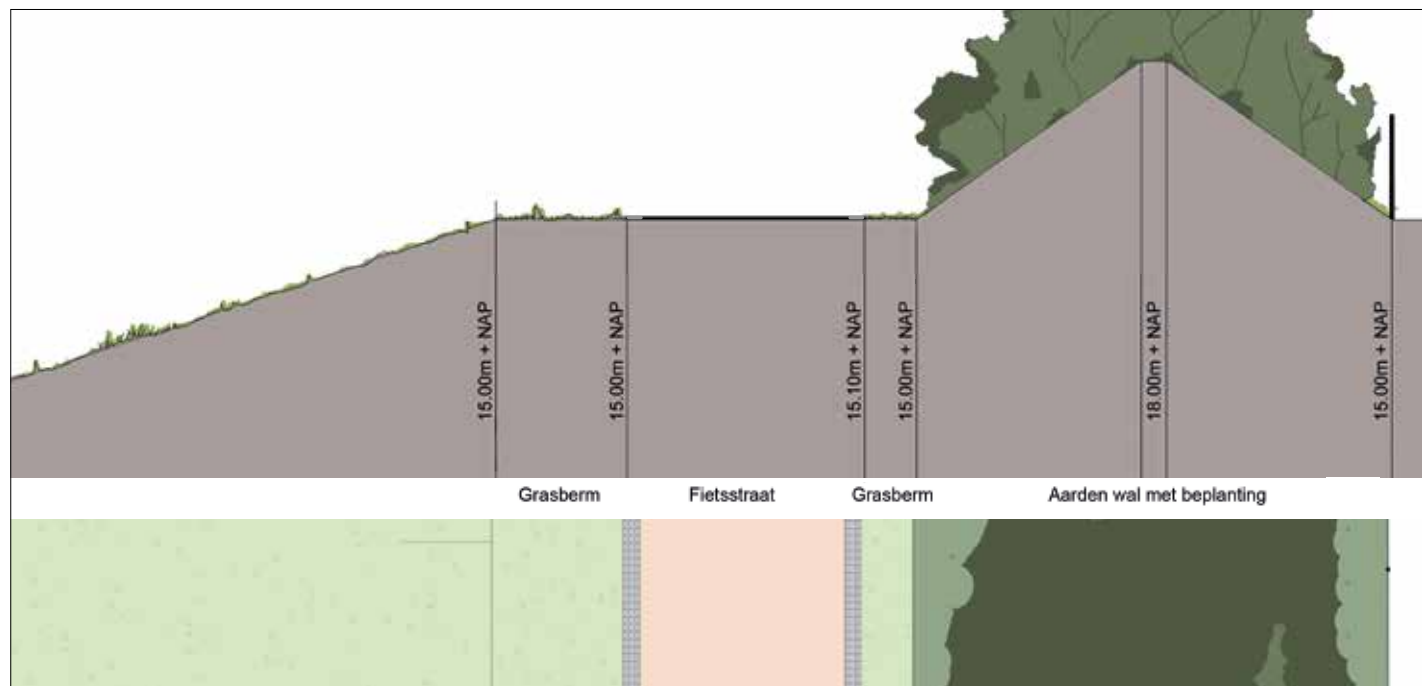
Figuur 18: Beoogd profiel toekomstige toegangsweg met vrijliggend fiets- en wandelpad

Fietsstraat en tasveld

Aan de oostkant van het fabrieksterrein wordt het tasveld van de steenfabriek met circa 1 ha uitgebreid. Ten oosten van het steenfabrieksterrein en deze uitbreiding wordt een nieuwe fietsstraat gerealiseerd. De bermen kunnen zich ontwikkelen tot kruidenrijke vegetaties door een extensief maaibeheer toe te passen. Dit maaibeheer bestaat uit 2 maaibeurten; eerste maaibeurt half juni, tweede maaibeurt in september-/half oktober. Het maaisel wordt afgevoerd.



Figuur 19: Fietzers langs de rivier



Figuur 20: Profiel Fietsstraat en aarden wal met beplanting



Figuur 21 Tasveld en fietsstraat ten oosten van de steenfabriek



Figuur 22: Referentiebeeld haag ten noorden fabrieksterrein.
(Bron: Stichting vitaal platteland Haredenberg)

Aarden wal met beplanting

Op het nieuwe tasveld wordt voor een visuele en akoestische scheiding een aarden wal met beplanting aangelegd. De beplanting op de aarden wal bestaat uit diverse inheemse struiken zoals sleedoorn, meidoorn, hondsroos en liguster die in groepen worden aangeplant.

Om de visuele afscherming te realiseren wordt een nauw plantverband (1-1 m.) aangehouden. In de eerste 3 jaar na aanplant wordt de beplanting in perioden van droogte voorzien van water. De beplanting wordt jaarlijks gesnoeid.



Figuur 23: Referentiebeeld gemengde haag met bloeiende sleedoorn.
(Bron: HetReestdal.nl)

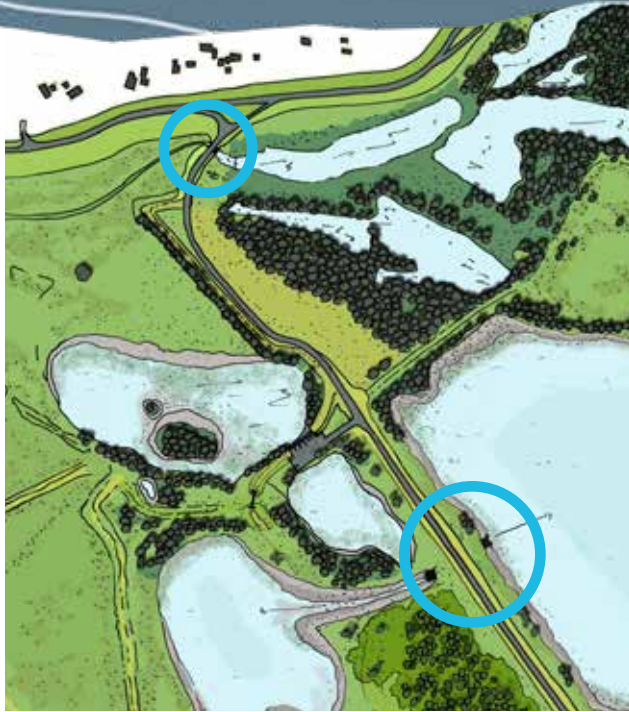
Hekwerk en haag

Ten noorden van het huidige fabrieksterrein is als visuele en fysieke afscheiding een hekwerk met een gemengde haag ingepast. De haag wordt jaarlijks gesnoeid.

Rasters

Het beheergebied wordt omheind met rasters volgens de Gelderse poort norm. In hoofdlijnen bestaat dit raster uit:

- Kastankehouten palen 180 cm;
- Hoekpalen 250 cm;
- 4 puntdraden bevestigd aan de palen met krammen;
- Spanners.



Figuur 24: Locaties waterkundige elementen.



Figuur 25: Bestaande duikers onder de toegangsweg.



Figuur 26: Sluisje nabij de winterdijk.

Duiker

Door de omvorming van agrarische gronden naar natuur komt het peilbesluit in de polder te vervallen. Daardoor is het niet noodzakelijk om het oppervlaktewaterpeil te sturen op het peilbesluit via de in- en uitlaat. Het oppervlaktewaterpeil kan in de polder zo veel mogelijk mee fluctueren met het rivierpeil bij hoogwater, zonder daarbij veel te veranderen aan de in- en uitlaatsnelheid van het water in de polder.

Onder de toegangsweg worden de bestaande duikers (kokerduikers met afmetingen 2 x 0,5 m hoogte) vervangen door één nieuwe duiker van 2 x 2 meter, aangelegd op een niveau van binnenkant onderkant buis op 9,35 m + NAP.

De nieuwe duiker fungeert als waterinlaat (tijdens perioden van hoogwater) van het oostelijk deel van de polder. De duiker maakt in deze periode migratie van vis en macrofauna tussen het Vossegat en de nieuwe plas mogelijk.

De duiker is in beheer bij steenfabriek 'De Zandberg'.

Sluis nabij winterdijk

Aan het begin van de toegangsweg, nabij de winterdijk, zit een sluis. Na hoog water stroomt het water via deze sluis (en via de nieuwe duiker) de polder weer uit. De huidige duiker tussen het kleiputtencomplex en de nieuwe plas wordt verwijderd zodat het huidige laag dynamische natuurgebied behouden blijft.

Deze sluis blijft in de huidige staat behouden. De sluis blijft in beheer bij Waterschap Rivierenland.

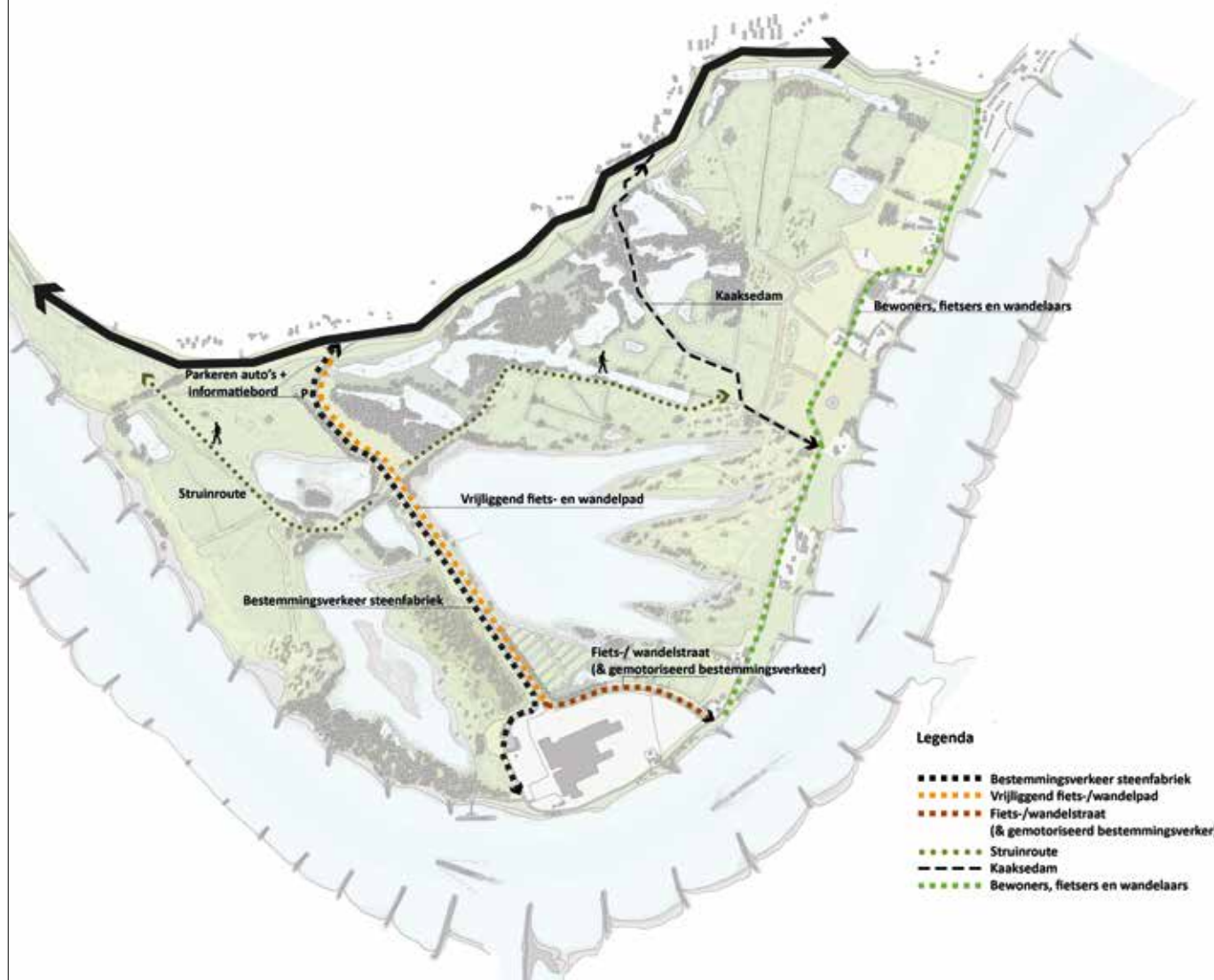
Het plan voorziet in de mogelijkheid voor extensieve recreatie in de vorm van struinnatuur en wandelen / fietsen in het plangebied. Om negatieve effecten op natuurwaarden – en dan met name broedvogels en wintergasten⁽³⁾ – te voorkomen geldt als uitgangspunt dat het toekomstig recreatief gebruik min of meer gelijk staat aan de huidige recreatiedruk. Hier wordt invulling aangegeven door een parkeerplaats(max. 15 parkeerplaatsen) dicht bij de dijk aan te leggen om het parkeren verder in de polder te ontmoedigen.

Wandelen en fietsen (en bestemmingsverkeer)

De bestaande struinpaden worden gelegaliseerd en waar nodig geoptimaliseerd (weghalen rasters, plaatsen overstaphekjes) om een 'logisch' rondje te kunnen maken. Daarnaast is aansluiting gezocht met de bestaande recreatieve ontsluiting in het oostelijk deel van de polder.

De bestaande weg achter de steenfabriek om wordt verlegd naar een route ten noorden van de steenfabriek(zie fietsstraat), en daarmee gescheiden van het overige verkeer van en naar de aanwezige steenfabriek.

(3): Een wintergast is een vogel die in het winterhalfjaar noordelijk gelegen streken waarin hij heeft gebroed, verlaat om in zuidelijker gelegen streken met een gematigder klimaat te overwinteren.



Figuur 27: Gebruikerskaart voorkeursvariant

Vogelkijkscherm en vogelkijkhut

Nabij de nieuwe fietsstraat wordt op hoger gelegen terrein een vogelkijkscherm gerealiseerd. Hierdoor ontstaat een uitzicht op de plas en de natuur in de polder. Nabij het Vossegat wordt een vogelkijkhut ingepast om de aanwezige watervogels beter te kunnen observeren. Net als de recreatieve voorzieningen wordt deze voorziening periodiek gecontroleerd op gebreken zoals beschadigingen en zwerfafval en indien nodig gerepareerd.

Veeroosters

In het gebied komen op twee locaties veeroosters in de toegangsweg naar de steenfabriek. In het rooster verzamelt zich allerlei organisch materiaal en zwerfafval. Ter voorkoming van vegetatiegroei in de bak wordt deze jaarlijks gecontroleerd op beschadigingen, waarbij de inhoud wordt verwijderd.

Bankjes en kunstwerk

In het gebied komen op vier locaties bankjes te staan. Op één van deze locaties (ter hoogte van de steenfabriek) wordt een rustpunt gecombineerd met een nieuw kunstwerk en een picknicktafel. Deze worden jaarlijks periodiek gecontroleerd op gebreken zoals beschadigingen.

Beheerders

Staatsbosbeheer is verantwoordelijk voor het beheer in de gebieden met jaarrond begrazing (inclusief de daar aanwezige rasters, en vogelkijkhut).

De agrariër in het gebied is verantwoordelijk voor het beheer van de gronden in het deel waar agrarisch beheer wordt gevoerd.

De steenfabriek is verantwoordelijk voor het onderhoud aan de toegangsweg (inclusief fietspad, veeroosters, het bermbeheer en vogelkijkscherm).

De beheerders staan met elkaar in contact om snel te kunnen handelen indien nodig.

Toezicht en handhaving

Naast de hierboven genoemde partijen wordt er vanuit K3Delta aanvullend een BOA voor enkele uren per week ingezet gedurende de realisatie. Dit waarborgt een goede extra controle en handhaving in het gebied.



Figuur 29: Voorbeeld van een vogelkijkscherm, Robert van der Meer.



Figuur 28: Kunstwerk 'De Hinkelman', Rineke Verhoeven



Figuur 30: Veerooster in de Bemmelse waard

